

את טיטוס ובלעם, שניהם השיבו לו שישאל חשוכים בעולם האמת, וסיפרו שהם נדונים בעונשים חמורים, ואע"פ שידעו האמת, המשיכו לפי רשעותם ליעץ לו להצר לישראל.

★★

בגמ': כל המיצר לישראל נעשה ראש.

בטעמו של דבר הסביר הגר"א וסרמן הי"ד (קובץ מאמרים ואגרות ח"א ע' רמ"ז) כפשוטו שכל זמן שאותו צורר אינו ברום המעלות, אין בניי חוששין לאימיו ותולין תקות בהשתדלותם וכדו', אבל באותו שעה שהמיצר נעשה ראש, שוב מתנפצים אשליותיהם, ומשליכים יהבם על ד' ובטחונם בצור ישועתם.

עוד הסבר לדבר מבאר, שבאותו צער ופחד שיש להם לישראל מחמת אותו צורר שנעשה לראש, עי"ז יורד מהצרות באמת, [וכמו שמצינו שאמרו (בפ' הרואה) בחלום רע, שהדאגה מחמתו, הוא במקום הצער שהי' ראוי לבא עליו באמת].

★★

במקום אחר (שם ע' רנ"ב) ביאר הלשון "כל" המיצר לישראל נעשה ראש, שאף אם אותו צורר הוא מזרע ישראל ח"ו, גם הוא נעשה ראש, וד"ל.

★★

הר"ש אלגאזי (הביאו הרב דסלר זצ"ל בס' זכרון מכתב מאליהו ע' ט"ז) ביאר שדבר זה הוא לטובת כלל ישראל, לפי שאדם פרטי הוא בעל בחירה, ואם יציק לעם ישראל אין גבול למעלליו הרעים, אבל אם מיצר ישראל נעשה ראש, הלא לב מלכים ושרים ביד ד', ונאבד ממנו בחירתו, ולא יוכל לעבור את הגבול להרע לעם ישראל.

כ"ק אדמו"ר בעל האמרי אמת מגור זצ"ל אמר פעם בא' מנסיעותיו בא"י: מה שאומרת כאן הגמ': אף א"י בזמן שיושבין עליה רווחא ובזמן שאין יושבין עליה גמרא, זה נראה היום בחוש, כי מצפת לטבריא יש רק איזה פרסאות, וטבריא המקום החם מכל א"י, וצפת המקום הקר שבא"י, ויכול להיות משום שפעם היה מרחק רב ביניהם.

★★

בגמ': אבא חנן אומר מי כמוך חסין י-ה וכו'.

וכתב המהרש"א בח"א כאן: כל הדרש הזה הוא בפרש"י בקהלת אך מה שדרשו הכא קבורים במקום קבוצים לא הביא בפירושו והניח קבורים כמשמעו ע"ש, ואפשר משום דלא משמע לי' למידרש אל תקרי קבורים אלא קבוצים דלא מצינו בשום מקום צ' מתחלף ברי"ש, עכ"ל.

וכתב חכ"א בקובץ כרם שלמה (שנה ט' קו' ח' ע' נא): ופלא שהרי רש"י בעצמו בפר' קדושים (י"ט, ט"ז) כתב שכל האותיות שמוצאיהם ממקום א' מתחלפות זו בזו, וזשר"ץ הוא א' מהם, וא"כ שפיר צ' ור' מתחלפות. וחזן מזה, המהרש"א בעצמו כתב שם בדף נ"ז ע"א ד"ה ושאמר כל המלעיג וכו', כפרש"י דדריש לי' הכי מלהג הרבה וכו' ונראה מאן דדריש לה משום דאות ע' מתחלף בה' באחע"ה, עכ"ל. וגם זה הוא ע"י אותיות המתחלפות בה' מוצאות הפה, הרי דהמהרש"א בעצמו מפרש כן בשיטת רש"י.

★★

בגמ': טיטוס כו' ברי' ק"ה יש לי בעולמי ויתוש שמה אמאי קרי לי' ברי' מעליא דמעלנא אית לי' ומפקנא לי' ת"ה.

החתם סופר בדרשות ח"א (דרוש לח' טבת בהספידו על הגאון ר' וואלף איגר זצ"ל) מסביר דכל אוכל יש לו פסולת, וכן כל מאכל רוחני, דהיינו כל חכמה יש לו פסולת, אבל דברי תורה כולם אהובים כולם ברורים בלי פסולת וגרעון, אלא אלו ואלו דברי אלוקים חיים, וזהו מרמז שע"י לימוד התורה כדבעי, מתגברים על טיטוס ושאר שונאי ישראל.

★★

בגמ': אונקלוס בר קלוניקום בר אחתיה דטיטוס הוה בעי לאיגורוי אזל אסקיה לטיטוס בנגידא א"ל מאן חשיב בהווא עלמא א"ל ישראל וכו'.

המכתב מאליהו (ח"א עמ' 300) מביא ראייה מכאן ומעוד מקומות בחז"ל, שהגהינום אינו מתקן ואינו מלמד את הטוב, אלא מכלה את הרע, וכל זמן שלא גמר לכלות הרע, עדיין הרע נמצא עם הרשעים, ולכן כששאל אונקלוס